

NAPTEK

*Nationella programmet för lokal och traditionell kunskap relaterad till
bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald*

vid

Centrum för biologisk mångfald

UPPSALA
UNIVERSITET

Innehållsförteckning:

<i>Sammanfattning</i>	3
1. Allmän bakgrund:	4
2. Programmets organisation	5
2.1. Programrådets sammansättning	5
2.2. Verksamma personer i programmet	6
3. Verksamhetens inriktning	7
3.1. Kartläggning och dokumentation	7
3.2. Åtgärder för att upprätthålla lokal och traditionell kunskap	8
3.3. Spridning av lokal och traditionell kunskap till olika målgrupper	10
3.4. Stimulera forskning ...	11
3.5. Internationellt utbyte	11
4. Medverkan i seminarier, konferenser och kurser	14
5. Publikationer	16
6. Externa projekt och uppdrag	16
7. Ekonomisk redovisning för 2006 och preliminär budget för 2007	19
8. Exempel på planerade insatser under 2007	20

Årsrapporten är skriven av:

Håkan Tunón & Marie Byström, Centrum för biologisk mångfald

Uppsala 28 februari 2007 (reviderad efter programrådsmötet 9 mars)

Nationella programmet för lokal och traditionell kunskap relaterad till bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald

Sammanfattning: Den 15 december 2005 fattade regeringen beslutet att tilldela medel till Centrum för biologisk mångfald (CBM) att initiera ett ”nationellt program för lokal och traditionell kunskap relaterad till bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald” och att initialt driva detta i sex år. Den 1 januari 2006 inleddes verksamheten. Första uppgiften var att förankra verksamheten hos relevanta intressenter genom inrättandet av ett programråd bestående av lämpliga organisationer. Därför utarbetades ett utkast om drygt tjugo organisationer som kunde förväntas ha koppling till olika delfrågor som programmet sannolikt skulle komma att adressera. Det slutliga urvalet gjordes av CBM:s styrelse av olika anledningar först 2 maj efter en ingående diskussion och därefter lämnades åt respektive tillfrågad organisation att välja om de ville delta eller inte. Dessutom valde de själva vem som skulle representera organisationen, vilket innebar att de också själva avgjorde vilka influenser deras deltagande i programrådet skulle få. I slutet av juni var programrådet konstituerat och det första mötet kunde hållas den 11 september 2006. Avsikten är att programrådet framöver ska sammanträda två–tre gånger om året och ha synpunkter på huvudinriktningen på programmets arbete.

Parallellt kontaktades Sametinget, som särskilt utpekades i regeringsbeslutet, för att utveckla en praktisk gång att uppnå samråd i relevanta frågor. Under våren 2006 genomfördes ett antal möten, fysiska och per telefon, mellan programmet och Sametingets kansli. Utkomsten blev utöver en fungerande arbetsgång bland annat inrättandet av en sex månaders tjänst för att utröna vilka behov som föreligger rörande bevarandet och bibehållandet av samisk traditionell kunskap. Avsikten är att detta ska ge en bas som kan bidra till att diktera hur det kommande arbetet vad gäller denna del ska fortsätta.

Bakgrunden till detta program är i mångt och mycket Konventionen om biologisk mångfald och särskilt artikel 8j som handlar om traditionell kunskap i förvaltandet av biologisk mångfald, men har även koppling till miljömålen. I regeringsbeslutet framhölls att programmet skulle arbeta med följande:

i) kartläggning och dokumentation, ii) åtgärder för att upprätthålla lokal och traditionell kunskap, iii) spridning av lokal och traditionell kunskap till vissa målgrupper som t.ex. brukare av biologiska resurser och myndigheter, samt iv) stimulera forskning. ... Vidare bör programmet innefatta internationellt utbyte, inklusive processen inom konventionen om biologisk mångfald rörande denna fråga.

Programmets ledning har således fått tämligen fria tyglar att fullfölja regeringens intentioner vad gäller lokal och traditionell kunskap samt uppfyllandet av de nationella åtagandena inom artikel 8j i Konvention om biologisk mångfald. I retrospektiv kan man konstatera att många av de under året genomförda och/eller påbörjade aktiviteterna skär på kors och tvärs över de uppgifter som programmet har ålagts att förverkliga. Under 2006 har arbetet till stor del varit inriktat på att finna formerna för verksamheten, men också för att inleda en del samarbeten och skapa en bas för förverkligandet av åtagandena.

Vi har också initialt valt att använda oss av akronymen NAPTEK som bör uttydas **N**ationella **P**rogrammet rörande **T**raditionell **E**kologisk **K**unskap, där traditionell ekologisk kunskap avser den ofta internationellt använda termen för just praktisk erfarenhetsbaserad kunskap om djur, växter och natur. Vi vill med detta inte fransäga oss ansvar för *lokal kunskap*, men tar oss friheten att inte inkludera den i namnet för att göra det mer hanterligt.

1. Allmän bakgrund:

Inom den internationella miljö- och naturvårdsdiskussionen har man alltmer börjat uppmärksamma att ”ursprungs- och lokalsamhällen med traditionella livssätt” ofta har en närmare koppling till den omgivande naturen och naturresurserna, vilket medför att man förvaltar naturen på ett långsiktigare sätt än andra befolkningsgrupper. Därmed konstateras också att dagens samhälle med dagens produktion i mångt och mycket har visat sig vara ekologiskt ohållbart och att man därför i olika internationella fördrag och deklARATIONER (t.ex. Konventionen om biologisk mångfald, Agenda 21, Habitat II och Ramsar-konventionen) framhåller vikten av att lära av ”ursprungs- och lokalsamhällen” och att låta dessa komma till tals inom såväl naturvården som i landsbygdsutvecklingsfrågor. Man kan ifrågasätta om Sverige har några från samhället i övrigt tydligt separerade ”ursprungs- och lokalsamhällen med traditionella livssätt” eftersom de flesta av landets innevånare idag deltar i samhället på lika villkor och i stort har samma typ av vardagsliv med moderna bekvämligheter. Ändå vill vi framhålla att Sverige snarare har *kunskapssamhällen med traditionella livssätt* så till vida att det fortfarande finns *traditionsbärare* eller *kunskapsbärare* utspridda över landet, vilka fungerar som en länk till den tid då en större del av landets befolkning levde nära naturen och var beroende av dess resurser. Denna del av befolkningen kan visa sig vara särskilt betydelsefull i sökandet efter långsiktigt hållbara lösningar för bevarandet och användandet av den biologiska mångfalden och samhällsutvecklingen i stort.

Inom Konventionen om biologisk mångfald (CBD) återfinns ett antal artiklar som markerar vikten av traditionell kunskap och traditionella former av nyttjande av naturens resurser. Artikel 8j är den viktigaste av dessa och den internationellt mest uppmärksammade. Den lyder:

Varje fördragsslutande part skall, så vitt möjligt och om så är lämpligt ... respektera, bevara och bibehålla kunskaper, innovationer och sedvänjor hos ursprungliga och lokala samhällen med traditionella livssätt som är relevanta för bevarandet och det hållbara nyttjandet av biologisk mångfald, och främja en bredare tillämpning av dessa, med godkännande och deltagande av innehavarna av sådana kunskaper, innovationer och sedvänjor, samt främja rättvis fördelning av nyttan som uppkommer vid utnyttjandet av sådana kunskaper, innovationer och sedvänjor.

I detta sammanhang vill vi också framhålla artikel 10c, som lyder:

Varje fördragsslutande part skall, så vitt möjligt och om så är lämpligt ... skydda och uppmuntra sedvanligt nyttjande av biologiska resurser i enlighet med traditionella kulturella sedvänjor som är förenliga med kraven för bevarande och hållbart nyttjande.

Det finns dessutom många andra delar av konventionstexten som knyter an till programmets uppdrag, men som vi väljer att inte vidare kommentera här.

Centrum för biologisk mångfald (CBM) är en centrumbildning som är samägt av Sveriges lantbruksuniversitet och Uppsala universitet med uppgift att arbeta med initiering av forskning rörande alla aspekter på biologisk mångfald och spridning av sådana forskningsresultat till olika intressenter. Syftet är att verka som ett nationellt centrum med nationell verksamhet och en viktig utgångspunkt för arbetet är Konventionen om biologisk mångfald. Som en del av denna verksamhet startades 1997 *Människan, djuren och växterna – etnobiologi i Sverige* (etnobiologi är studiet av människans användning av och föreställningar om naturen och dess innevånare). Det är ett samarbetsprojekt mellan CBM, Åjtje: Svenskt Fjäll- och Samemuseum, Fredriksdals friluftsmuseum, Julita: Sveriges lantbruksmuseum (Nordiska museet), Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien, Naturhistoriska riksmuseet, Nordens ark, Nordiska kulturlandskapsförbundet och Stiftelsen Skansen. Projektets syfte är att visa på vårt historiska, nutida och framtida beroende av biologisk mångfald och dess

kulturhistoriska aspekt för att visa vikten av att bevara den. På så sätt illustreras också människans positiva påverkan på landskapet och den stora andelen av människogynnad biodiversitet, vilket är en viktig aspekt i naturvårdsarbete och bevarandeinsatser vad gäller lantraser och lantsorter. Projektet har framför allt verkat via tre delar; ett årligt etnobiologisymposium med varierande teman, en skriftserie vid namn *Studia ethnobiologica* och ett planerat bokverk om tre volymer. Avsikten med det sistnämnda är just att visa på nyttjandet av naturens invånare till nytta och nöje. Hittills har två volymer publicerats *Människan och naturen* (2001) och *Människan och floran* (2005) och under 2006 har arbetet fortsatt, delvis inom programmet, med den tredje volymen *Människan och faunan* (planerad till 2007). Tankarna har varit att etnobiologiprojektet successivt kan inkluderas i programmets arbete. Eftersom det till stor del handlar just om att synliggöra traditionell och lokal kunskap kopplad till den biologiska mångfalden och därför kan anses vara en insats som sträcker sig över flera av programmets deluppgifter.

Under åren 25 april 2002–1 februari 2004 genomförde CBM på uppdrag av regeringen en utredning av hur artikel 8j inom Konventionen om biologisk mångfald kan tolkas och genomföras för svenskt vidkommande. Denna resulterade i *Traditionell kunskap och lokalsamhällen: artikel 8j i Sverige* av Håkan Tunón. Denna remitterades under sommaren 2004 och slutsatserna inkluderades propositionen *Svenska miljömål: ett gemensamt uppdrag* (Prop. 2004/05:150) som kom 4 maj 2005. Den 15 december fattades ett regeringsbeslut om att uppdraga åt CBM att inrätta ett ”nationellt program för lokal och traditionell kunskap relaterad till bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald” med början 1 januari 2006. CBM:s tolkning av uppdraget har varit att det handlar om lokal och traditionell kunskap, dvs en bredare tolkning än utgående enbart från artikel 8j, och att verksamheten sträcker sig från arbete rörande etnologisk dokumentation och närliggande aktiviteter över till frågor om landsbygdsutveckling och praktisk naturvård. Avsikten är därför att visa på både den kulturella aspekten av naturen och den biologiska mångfalden och de ekonomiska vinningar som traditionellt bruk och sedvänjor kan tänkas leda till. Målet är också att visa på möjligheterna att få en effektivare naturvård genom att inkludera lokal och traditionell kunskap.

2. Programmets organisation

CBM har uttryckligen fått uppdraget ”att, i samråd med Sametinget beträffande frågor som rör samisk kultur, och efter samråd med andra berörda, utveckla samt genomföra ett nationellt program för lokal och traditionell kunskap, relaterat till bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald” och har därför det formella ansvaret att driva programmet. Det övergripande ansvaret för programmet vilar därför hos CBM:s styrelse, men för den praktiska verksamheten har CBM:s föreståndare Urban Emanuelsson utsett Håkan Tunón till programchef och koordinator för verksamheten. Håkan är också projektledare för projektet ”Människan, djuren och växterna: etnobiologi i Sverige”. Han driver även den dagliga verksamheten inom programmet efter rimlig förankring med Urban och vid behov CBM:s styrelse. Programledningen har också regelbundna avstämningar med Sametingets kansli rörande frågor med specifik koppling till samisk kultur eller inom Sametingets intresseområde. Till programmet har också knutits ett programråd vars uppgift är att vara rådgivande i frågor av generell eller specifik natur samt att dess medlemmar ska kunna fungera som referensinstanser för specifika frågeställningar.

2.1. Programrådets sammansättning

Eftersom programmet har och kommer att ha en verksamhet som sträcker sig från etnologi och folkloristik till immaterialrätt och landsbygdsutvecklingsfrågor så utarbetades under

början på året en lista med namn på organisationer och myndigheter som är relevanta för de olika delarna av verksamheten. Det slutliga beslutet fattades av CBM:s styrelse i samband med mötet 2 maj 2005 och av de respektive tillfrågade organisationerna. Samtliga tillfrågade organisationer accepterade att delta i programrådet, vilket förhoppningsvis kommer att borga för en god bredd i kompetens- och intresseområden till fromma för programmets framtida verksamhet. Ordförande för programrådet är CBM:s föreståndare Urban Emanuelsson och föredragande är programmets koordinator Håkan Tunón. De organisationer som ingår i programrådet är:

Åjtte – Svenskt Fjäll- och Samemuseum
Avdelningen för humanekologi, Lunds universitet
Folkrörelserådet Hela Sverige ska leva
Friluftsmuseernas samarbetsorganisation (FRI) (Fredriksdals friluftsmuseum)
Jordbruksverket
Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien
Svenska Kust- och Insjö-Fiskarnas Organisation (SKIFO)
Lantbrukarnas riksförbund
Länsmuseerna (Jamtli – Länsmuseet i Jämtlands län)
Länsstyrelsen i Gävleborgs län
NAMSA (Julita – Sveriges lantbruksmuseum)
Naturvårdsverket
Nordiska kulturlandskapsförbundet
Nordiska museet
Riksantikvarieämbetet
Sametinget
Sportfiskarna
Språk- och folkminnesinstitutet (SOFI)
Stiftelsen Skansen
Sveriges hembygdsförbund
Svenska jägareförbundet

2.2. Verksamma personer i programmet

När verksamheten drog igång i januari 2006 var avsikten att snabbt komma igång med verksamheten och att åtminstone få en preliminär full bemanning. Från 1 januari började Håkan Tunón (75 %) som koordinator, huvudredaktör och projektledare. Charlotta Warmark (25 % mellan 1/1–15/10; 50 % 16/10–31/12) var verksam som administratör/handläggare. Marie Byström arbetade 25 % från 1 mars och 50 % från 1 april inom programmet som handläggare. På tillfällig basis arbetade Anders Tivell inom programmet under hösten med frågor rörande lokal förvaltning och kunskapsdokumentation. Weronika Linkowski har under hösten arbetat med en kunskapssammanställning om utmarksbete samt arrangerandet av en workshop om utmarksbete och biologisk mångfald. Dessutom medverkade Sonja Jansson (5 %) med ansvar för specifika ekonomi- och personalfrågor samt utarbetande av avtal. Därutöver arbetade Börge Pettersson (50 %) under perioden 1/1–18/3 och Mattias Iwarsson (50 %) under hela året med det närliggande och i stort sett fullt finansierade arbetet med att redigera *Människan och faunan: etnobiologi i Sverige 3*, den tredje volymen av bokverket. I slutet av april anställdes även Stephen Manktelow (100 %) för att delta i arbetet med *Människan och faunan* och att vara behjälplig i det övriga programarbetet. I övrigt knöts ytterligare ett antal personer till programmet via avtal med olika organisationer. Samarbetet med Sametinget kom igång i maj varpå ett antal möten hölls (fysiska och per telefon), som ledde fram till en projektanställning av Per Mikael Utsi (100 %) mellan 21 augusti och 31 december.

3. Verksamhetens inriktning

Arbetet hittills har på olika sätt inbegripit olika aspekter med direkt eller indirekt beröring till de fyra (fem) punkter som regeringen i sitt beslut uppdrog åt programmet att verka inom:

- i) kartläggning och dokumentation,
 - ii) åtgärder för att upprätthålla lokal och traditionell kunskap,
 - iii) spridning av lokal och traditionell kunskap till vissa målgrupper som t.ex. brukare av biologiska resurser och myndigheter,
 - iv) stimulera forskning,
- samt med en internationell koppling.

I många fall kan man konstatera att insatser inom programmet samtidigt verkar för att verkställa flera av de befintliga punkterna. Syftet har främst varit att med olika punktinsatser få arbetet att gå framåt längs hela verksamhetsfältet från akademiska aspekter på etnobiologisk forskning över till frågor rörande landsbygdsutveckling och lokal förvaltning.

Initialt har det handlat om att synliggöra programmet i olika sammanhang för att knyta upp samarbetspartners för olika kommande projekt. Detta arbete är ett sätt att framhålla att NAPTEK och därmed också regeringen visar intresse för dessa frågor, vilket således bör kunna tolkas som en insats för att höja statusen för traditionell kunskap och därmed öka incitamentet till ett upprätthållande av kunskapen i praktiken. I samråd med programrådet och andra intressenter så har vi strävat efter att få en klar bild över hur arbetet borde genomföras och vilka delar som är särskilt angelägna. Detta arbete kommer naturligtvis att fortskrida genomgående under programmets levnadstid. De olika delarna i uppdraget kommer närmare att presenteras under respektive rubrik, men överlappen kommer att vara många:

3.1. Kartläggning och dokumentation

En viktig fråga inom NAPTEK:s hägn är naturligtvis att komma igång med arbete rörande kartläggning och dokumentation av traditionell kunskap och traditionella sedvänjor. Under året har vi i samarbete med Sametinget initierat en utredning vad gäller dokumentationsläget vad gäller samisk traditionell kunskap och således har Per Mikael Utsi arvoderats för att genomföra arbetet. Detta arbete kommer att slutrapporteras under början av 2007. Vidare har ett avtal slutits med Sveriges hembygdsförbund för att utarbeta ett ”kurskoncept” som gör det möjligt för hembygdsrörelsens närmare en halv miljon medlemmar att ideellt medverka i kartläggnings- och dokumentationsarbetet. Ett annat koncept som vi påbörjat planeringen av är upprättandet av en interaktiv hemsida på internet för rapportering av information av värde för programmet och bevarande och spridningen av traditionell kunskap. Tankarna med denna del är att den kan möjliggöra för alla intresserade med en internet-uppkoppling att mata in uppgifter och information om traditionell kunskap eller traditionell hävd till en hemsida. Detta arbete ska sedan kunna genomföras på ett analogt sätt som arbetet med Artportalen (www.artportalen.se) fast istället för biologiska observationer bör man kunna inkludera etnologiska sådana. Man kan tänka sig att privatpersoner laddar upp bilder på äldre föremål som de vill veta mer om och andra personer svarar. Man bör kunna lämna levnadshistorier från olika delar av de mer traditionella verksamheterna. Denna ska sedan kunna få växa ut och fungera både som en kanal för insamling av kunskap och som ett sätt att sprida kunskap. Därigenom hoppas vi att incitamentet att upprätthålla kunskap ska höjas samtidigt som man synliggör vilka delar av den traditionella kunskapen som är hotad. Initialt avsåg vi att man borde kunna göra tillgängligheten begränsad vad gäller viss typ av information så att exempelvis detaljer rörande sameslöjdande kan förbehållas samer om uppgiftslämnarna så önskar. Problemet med detta är att vi har en offentlighetsprincip som gör att vi i dagsläget inte kan införa sådana begränsningar. Detta och ett antal andra juridiska frågeställningar måste

utredas separat innan en sådan portal kan startas. Naturligtvis ska även ett antal tekniska frågor lösas innan en sådan hemsida kan startas. Vi hoppas att portalen etableras under 2007.

Under hösten 2006 genomfördes också ett två dagars etnobiologisymposium på Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien med titeln ”Litteratur och källor till etnobiologisk kunskap” som kan ses som en uppstart för diskussionen rörande tvärvetenskaplig akademisk forskning om traditionell kunskap om de biologiska resurserna. Avsikten är att det ska publiceras ett problematiserande kompendium från detta symposium som också ska kunna bidra till att synliggöra dessa frågor inom akademisk forskning. Vi har för avsikt att genomföra ytterligare ett sådant källsymposium fast då belysa andra typer av källor till information om traditionellt nyttjande.

Vi har under året även fört diskussioner med lokala aktörer i olika delar av landet om att initiera aktiva insatser med dokumentation och kartläggning av traditionell kunskap och sedvänjor i projektform. Avsikten har hittills främst varit att vi ska kunna använda oss av den teknik som allmänt kallas *eco-mapping* eller *cultural mapping*. Tekniken innebär att traditionell ekologisk kunskap kartläggs i en deltagande lokal process i kartform och gärna i ett geografiskt informationssystem (GIS). Tekniken har i andra länder varit banbrytande för att t ex uppmärksamma traditionell kunskap, lösa markkonflikter och åstadkomma trading av kunskap över generationsgränserna i samhällen där de yngre i hög utsträckning förlorat tidigare generationers kunskap. Programmet har därför för avsikt att skapa ett lättillgängligt material för olika målgrupper hur man rent praktiskt går vidare med ett sådant arbete. NAPTEK har också via Anders Tivell ”tagit över ansvaret” för ett antal redan pågående lokala initiativ rörande sådana projekt för att skaffa oss praktiska erfarenheter och bra exempel på hur sådant arbete kan genomföras. Vi kommer under 2007 att fortsätta att följa utvecklingen i dessa områden samt mer noggrant utveckla metodiken på andra platser.

3.2. Åtgärder för att upprätthålla lokal och traditionell kunskap

Inom etnobiologiprojektet vid CBM har vi arbetat med utgivningen av ett etnobiologibokverk med böckerna ”Människan och naturen: etnobiologi i Sverige 1” (2001) och ”Människan och floran: etnobiologi i Sverige 2” (2005). Detta arbete bör ses som en insats för att skapa intresse för frågor rörande bevarande av traditionell kunskap och biologisk mångfald och kan sägas vara ett medel att skapa intresse för både ”kartläggning och dokumentation” och ”åtgärder för att upprätthålla” lokal och traditionell kunskap. Under 2006 har därför det redaktionella arbetet med den tredje volymen ”Människan och faunan: etnobiologi i Sverige 3” inkluderats i programarbetet. Syftet är på så sätt återigen att lyfta upp intresset för den traditionella kunskapen och skapa bättre förutsättningar för dess upprätthållande. Vi har också fört diskussioner om möjlig ytterligare liknande tematiska volymer med syfte att öka

Under sommaren blommade en massmedial debatt rörande fem massajers medverkan i Kolmårdens verksamhet. Massajerna, som var verksamma inom safarinäringen i Kenya, var i Sverige för att marknadsföra Kenyas natur. Med anledning av uttalande från Centrum mot Rasism (CMR) skrev Håkan Tunón och Marie Byström en debattartikel i UNT 27/8 för att sätta fokus på vikten av att respektera ursprungs- och lokal samhällen med traditionella livssätt i ett svenskt och nationellt perspektiv. Debattartikeln besvarades av CMR, där man visserligen poängterade att traditionsbärare är värda respekt, men att alla missförstått deras pressmeddelande, varefter ytterligare en replik från NAPTEK publicerades 22/9. Vår avsikt med debattartiklarna var att i media lyfta fram vikten av att upprätthålla traditionell kunskap och traditionsbärarnas rätt att utöva sin kunskap och sina sedvänjor efter eget huvud utan fördömande.

NAPTEK har också under året uppdragit åt Gävleborgs fåbodförening att närmare granska hur myndigheternas regelverk fungerar som så kallade kontraproduktiva incitament för upprätthållandet av fåbodväsendet. Detta externa uppdrag presenteras ytterligare under avsnittet ”6. Externa uppdrag och projekt”. Detta är en av flera planerade insatser att granska hur svenska myndigheters regelverk motverkar bevarandet och upprätthållandet av traditionella verksamheter som kan ha en positiv inverkan på bevarandet av biologisk mångfald och utvecklandet av ett resurssnålt hållbart samhälle.

I april 2006 accepterade CBM och programmet också att utgöra nationell fokuspunkt för frågor rörande traditionell kunskap och artikel 8j in Konventionen om biologisk mångfald. Därför har NAPTEK till Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet inlämnat synpunkter och förslag till ställningstaganden rörande fem s.k. notifikationer från sekretariatet för konventionen för biologisk mångfald (CBD). Notifikationerna berörde arbetet med genomförandet av CBD i de delar som var kopplade till lokal och traditionell kunskap. I korta drag behandlade notifikationerna:

- definitioner av termer relaterade till urfolk och traditionell kunskap,
- förslag till etiska riktlinjer/etisk uppförandekod för att säkerställa respekt för ursprungs- och lokalsamhällens kulturella och immateriella arv,
- Sveriges nationella rapport till konventionssekretariatet om status och trender för kunskap mm om biologisk mångfald,
- indikatorer, med avseende på status av traditionell kunskap, innovationer och sedvänjor, för att bedöma framsteg i arbetet att uppnå det s k 2010-målet att hejda förluster av biologisk mångfald och
- element i en aktionsplan för att bibehålla traditionell kunskap.

I arbetet med att ta fram svar på dessa notifikationer involverades också de olika organisationerna i programrådet tyvärr var tidsramen för svar så kort att någon fullständig delaktighet i de framförda synpunkterna inte uppnåddes. Vi kommer att arbeta mer med remitteringen av notifikationer och andra frågor som handlar om det som berör programmet. Målet är också att skapa en lista med kontaktpersoner vid olika organisationer och myndigheter för att effektivisera delaktigheten i den nationella diskussionen rörande dessa frågor. NAPTEK lämnade också synpunkter på den nationella beskrivningen av Sverige som hade utarbetats av CBD-sekretariatet.

Inom NAPTEK har remissvar från CBM även beretts angående betänkandena ”Samernas sedvanemarker” av Gränsdragningskommissionen för renskötselområdet (SOU 2006:14) och ”Jakt och fiske i samverkan – slutbetänkandet av Jakt- och fiskerättsutredningen” (SOU 2005:116). Vi har i remissvaren understrukt betydelsen i dessa sammanhang av artikel 8j och 10c i konventionen om biologisk mångfald, dvs att Sverige som fördragsslutande part åtagit sig att respektera, bevara och bibehålla kunskaper, innovationer och sedvänjor hos ursprungliga och lokala samhällen med traditionella livssätt, samt att skydda och uppmuntra sedvanligt nyttjande av biologiska resurser i enlighet med traditionella kulturella sedvänjor som är förenliga med kraven för bevarande och hållbart nyttjande. Dessa svar avrapporterades efter samråd med Sametinget.

Översättning av relevanta CBD-dokument

Inom NAPTEK har vi också påbörjat översättning till svenska av ”Arbetsprogrammet för genomförandet av artikel 8j” och därtill hörande bestämmelser inom konventionen om biologisk mångfald och Element i en etisk uppförandekod för att säkerställa

respekt för ursprungs- och lokalsamhällets kulturella och immateriella arv som är relevanta för bevarandet och det hållbara nyttjandet av biologisk mångfald. Översättningarna kommer att vara klara under våren 2007 och avsikten är att öka tillgängligheten och delaktigheten i implementerandet av Konventionen om biologisk mångfald i allmänhet och artikel 8j i synnerhet.

Mångfaldskonferensen 2006

CBMs årliga Mångfaldskonferens hade 2006 temat "Lokal förvaltning av naturresurser och delaktighet för lokal utveckling". CBM hade denna gång bjudit in Naturvårdsverket som medarrangör. NAPTEK medverkade i planeringen av konferensen och finansierade också professor Hugh Brody från Oxford, som talade vid konferensen om erfarenheter från sk eco-mapping (se ovan). Konferensen stimulerade en konstruktiv dialog om lokal förvaltning och lokal delaktighet i förvaltning av naturresurser. Lokal och traditionell kunskap togs i olika sammanhang upp som viktiga faktorer för en hållbar naturresursanvändning.

Erfarenheter från projektet *Innovativ förvaltning*

Marie Byström medverkade, utöver sin arbetstid i NAPTEK, under 2006 i projektet "Innovativ Förvaltning: Lokala förvaltningsformer av naturresurser", som var ett samarbete mellan Institutionen för landsbygdsutveckling och agroekologi, Institutionen för landskapsplanering Ultuna vid SLU samt Centrum för biologisk mångfald.

Målet med projektet var att skapa en samlad bild av kunskapsläge och praktik om innovativa förvaltningsformer av naturresurser, för att förenkla för ställningstaganden om när lokal förvaltning skall ske, bidra till sätt att genomföra olika former av lokal förvaltning när beslut tagits, möjliggöra framtida projekt och tydliggöra forskningsfrågor. Projektet genomfördes i form av kunskapsdialoger med berörda aktörer, dvs personer inom forskning, departement, verk, länsstyrelser, skogsvårdsorganisationen, företag, intresseorganisationer och enskilda personer.

Projektet redovisades i rapporten "Gå en mil i mina skor" och i en muntlig redovisning på Mångfaldskonferensen 2006.

Under projektets gång har vi strävat efter erfarenhetsutbyte mellan aktörer som medverkat i projektets kunskapsdialoger och NAPTEK. En av slutsatserna från projektet är vikten av bibehållen och stärkt lokal och traditionell kunskap på landsbygden som en viktig bas för samhörighet och lokal ekonomisk och ekologisk hållbar utveckling.

I regeringsbeslutet för det nationella programmet för lokal och traditionell kunskap framhålls att "Lokal delaktighet och förvaltning där hänsyn tas till lokal och traditionell kunskap kan gynna både biologisk mångfald och ge möjlighet till långsiktig ekonomisk utveckling. Den lokala och traditionella kunskapen är en del av en kulturell och lokal identitet som kan bidra till nygamla innovationer för att skapa ett hållbart samhälle, kan främja lokala produkter viktiga för landsbygdsutveckling och kan bevara traditionell markanvändning." Den bilden har verifierats och stärks genom projektet "Innovativ Förvaltning".

3.3. Spridning av lokal och traditionell kunskap till olika målgrupper

Uppgiften att sprida kunskap till olika målgrupper och intressenter är en grannlaga uppgift som kan genomföras på många sätt. Under året har vi därför funderat mycket över hur programmets insats bör ske inom detta område och konstaterat att detta är en fråga som definitivt i sig utgör ett stort projekt. Vår avsikt är därför att försöka initiera ett nätverk för

människor och organisationer som sysslar med frågor rörande informationsspridning om gränssnittet mellan natur och kultur, såsom personal vid naturskolor, naturum, friluftsmuseer, läns museer och många andra instanser. Dessa insatser bör naturligtvis främst lyfta upp den traditionella kunskapen och dess koppling till hållbar utveckling och bevarande av biologisk mångfald. Under året genomfördes en workshop rörande utmarksbete (särskilt borealt skogsbete, s.k. fåbodbete), traditionell kunskap och biologisk mångfald med särskilt inbjudna naturvårdsbiologer, agrarhistoriker, länsstyrelserepresentanter och fåbodbbrukare samt representanter från Jordbruksverket, Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket. Syftet var dubbelt dels att visa på det befintliga kunskapsunderlaget vad gäller skogsbetes effekter på biologisk mångfald och dels att föra samman brukare och myndighetspersoner i en dialog rörande regelverk, ersättningsystem och kunskapsbevarande. NAPTEK anlätade Weronika Linkowski vid Institutionen för naturvårdsbiologi (SLU) för genomförandet av workshoppen. Weronika deltog också för programmets räkning i arbetet att beskriva de kända positiva effekterna av traditionell kunskap och traditionell hävd i naturvård i den avnämningarhandbok som produceras inom programmet Naturvårdskedjan. Denna avnämningarhandbok kommer att publiceras under 2007 och vänder sig främst till praktiska naturvårdare, vilka vi har bedömt kan ha nytta om ett antal skrivningar som knyter an till traditionell kunskap, traditionell markutnyttjande och de hävdgynnade arterna som är hotade. Avsikten är också att Weronika Linkowskis arbete ska leda till en särskild kunskapssammanställning om borealt skogsbete och kunskapen eller bristen på kunskap om dess effekter på biologisk mångfald.

3.4. Stimulera forskning. ...

Vid sidan av allmänna diskussioner rörande forskningsbehovet vad gäller traditionell kunskap och kopplingen till biologisk mångfald och hållbar utveckling så har ett antal aktiviteter genomförts. Den ovan nämnda aktiviteten om utmarksbete visade en tydlig kunskapsbrist vad gäller inverkan på den biologiska mångfalden i stort samt hur olika djurslag och husdjursraser specifik påverkar flora och fauna. Detta och den kunskapssammanställning som Weronika Linkowski genomför för programmets räkning kan tänkas väcka förståelse för de forskningsbehov som finns för att fylla kunskapsbrister. Under hösten arbetade Susanne Gustafsson (Institutionen för evolution, genomik och systematik, Uppsala universitet) också för programmets räkning med att utveckla beståndsdelar av en aktionsplan rörande det nationella arbetet med bevarandet av husdjursgenetiska resurser.

Symposiet på Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien (KSLA) om källor till etnobiologisk kunskap synliggör såväl källmaterialets för- och nackdelar som möjliga frågeställningar rörande traditionell kunskap och historiskt nyttjande av de biologiska resurserna. Detta är det första av flera planerade samarbeten med KSLA rörande den vetenskapliga diskursen om etnobiologi, traditionell kunskap och källmaterial för kunskap om dessa båda aspekter. Som nämnts tidigare är förhoppningen att ytterligare ett sådant symposium kommer att gå av stapeln under 2007.

3.5. Internationellt utbyte

I regeringsbeslutet framgick en önskan att programmet även bör innefatta internationellt utbyte. Detta kommer delvis att ske inom den pågående diskussionen och processen inom Konventionen om biologisk mångfald och inom arbetsgruppen rörande artikel 8j, men också i form av internationella samarbeten och forskningsprojekt. Vi har för avsikt att på olika sätt och i olika sammanhang visa på den svenska metoden att förverkliga intentionerna inom arbetsprogrammet för artikel 8j och att presentera hur vi verkar för lokal delaktighet från traditionsbärare från lokal samhällen i stort och samerna i synnerhet. I slutet på januari deltog en representant från programmet i det regeringens delegation till fjärde mötet för "the Ad hoc

open-ended inter-sessional working group on article 8(j) and related provisions of the Convention on biological diversity”, en särskild arbetsgrupp för dessa frågeställningar, i Granada, Spanien. Vid sidan av de officiella förhandlingarna informerades bl.a. representanterna för de övriga EU-länderna, Norge och Schweiz om det pågående arbetet med etnobiologibokverket och det nystartade nationella programmet. Dessutom informerades representanter för exempelvis FAO, UNESCO och WIPO. Senare i mars deltog programmet även i regeringsdelegationen till partsmötet för Konventionen om biologisk mångfald i Curitiba i Brasilien. Även utnyttjades tiden mellan förhandlingarna till informell information om verksamheten samt diskussioner om dessa frågor. I samband med partsmötet hölls också ett särskilt *side-event* (kortare seminariepass) på titeln ”Implementing article 8(j): the Swedish approach”.

Inom WIPO (World Intellectual Property Organisation) diskuteras immaterialrättsliga aspekter inom *Intergovernmental committee on intellectual property and genetic resources, traditional knowledge and folklore*. Detta är ett viktigt forum för diskussioner rörande immaterialrättsliga aspekter på traditionell kunskap och traditionella sedvänjor. Detta berör både ett protektionistiskt skydd från orättfärdiga intrång och möjligheterna att kollektivt ”patentera” enskilda detaljer av traditionell kunskap. Under det nionde mötet dessa förhandlingar genomförde arrangerade Frankrike ett *side-event* om sin verksamhet inom området under vilket ett informationsblad om NAPTEK:s arbete och den svenska modellen delades ut.

Under året initierades även internationellt samarbete i form av erfarenhetsutbyte med internationella organisationer. Bland annat besökte fem medlemmar från African Biodiversity Network och the Gaia Foundation CBM i april. I samband med besöket presenterades NAPTEK och det tidigare etnobiologiprojektet samt det dittillsvarande arbete med traditionell kunskap vid CBM. Under besöket ordnade NAPTEK möte med medlemmar i organisationen Kustringen norr om Kalix, där Wanjiku Mwangi (Kenya) och Million Belay (Etiopien) deltog. Mötet var ett exempel på erfarenhetsutbyte mellan svenska och afrikanska traditionsbärare och det upplevdes som mycket lärorikt och positivt av båda parter.

I samband med Mångfaldskonferensen 2006, vars fokus var lokal förvaltning, medverkade professor Hugh Brody från Oxford, som i många år arbetat med sk eco-mapping, vilket är en metod för lokal kartläggning av lokal och traditionell ekologisk kunskap. Hugh Brody besökte även lokala grupper i Kustringen norr om Kalix och gav där en introduktion till arbete med eco-mapping samt höll en dialog med lokala aktörer om deras arbete med kartläggning av geografisk historisk kunskap. Besöket var mycket uppskattat.

Ett möte hölls i november med Mike Ward från Southern African Development Community’s Regional Environmental Education Programme (SADC REEP). SADC REEP har ett relativt omfattande arbete med att främja traditionell kunskap och urfolkskunskap i miljöundervisning och i läroplaner. Mike Ward delade med sig av erfarenheter från SADC REEP till NAPTEK. Vi diskuterade möjligheter för framtida utbyte samt möjligheter att underlätta erfarenhetsutbyte mellan svenska aktörer och aktörer i södra Afrika inom detta område.

NAPTEK har också fört diskussioner att initiera pilotprojekt för traditionell kunskap med Balkan, som referensområde. Under 1900-talet har en stor del av de areella näringarna förändrats, effektiviserats och mekaniserats, vilket också har lett till förändringar i kulturlandskapet. Detta i sin tur har gjort att en mängd olika arter som är hävdgynnade på olika sätt och till olika grad har börjat försvinna från landet. Parallellt med denna utveckling

så har även traditionell kunskap försvunnit. Det gör att vissa delar av de folkliga kulturgrupperna som bör komma i fråga för artikel 8j har luckor i den bevarade traditionella kunskapen. Tanken har därför varit att kunna vända sig till kulturellt eller åtminstone vad gäller exempelvis hävden närstående länder som fortfarande har mer intakta brukningsmönster kan leda till att man kan fylla kunskapsluckor. Sedan ett par år sedan bedrivs vid CBM det s.k. Sydost-sydost-projektet i vilket frågor rörande kulturlandskap, naturvård och biologisk mångfald diskuteras vetenskapligt utifrån kulturlandskapet i sydöstra Sverige med referens till kulturlandskapet i sydöstra Europa, främst länderna på Balkan. Det är helt klart att det i bergstrakterna i exempelvis Rumänien och Montenegro förekommer hävdsystem som påminner om den betes-, hö- och mejeriekonomin i det svenska fåbodbältet. Därför arbetar vi på tanken att utveckla dokumentationsprojekt rörande traditionell kunskap och dess koppling till biologisk mångfald i Sydosteuropa för att kunna bidra till upprätthållandet av den svenska folkliga kulturen. Utifrån erfarenheter från Sydost-sydost-projektet sammanställde J-O Helldin en PM baserat på sina reflektioner rörande problem gällande fritt bete på naturbetesmarker och rovdjur i Sverige och Rumänien. Avsikten är att ytterligare utröna hur ett sådant arbete kan utföras för att vara maximalt gynnsamt för programmets uppgifter.

Under augusti besöktes NAPTEK av Branko M. Radujkovic från University of Montenegro, Podgorica för diskussioner rörande hållbar utveckling, kulturlandskap och traditionell kunskap. Parallellt med detta har diskussioner genomförts med representanter för Programmet om Odlad Mångfald och det Sida-finansierade projektet Seednet, som arbetar med genbanksetablering i länderna på Balkan, om hur man i samband med insamling av växtgenetiskt material även ska kunna ta tillvara på traditionell kunskap om odlingsmetoder och –förhållanden och övriga delar som kan vara relevanta att bevara eller åtminstone beakta. Detta sågs som ett möjligt område för samverkan mellan programmen och ytterligare diskussioner kommer att genomföras.

Via Sverige Hembygdsförbund är programmet även involverat i Cult-rural, ett EU-projektet inom programmet ”Culture 2000”. Detta projekt sker i samarbete med kulturhistoriska institutioner och museum i Grekland, Bulgarien, Italien, Frankrike, Polen och Ungern. Syftet är att visa på det agrara kulturarvet och kopplingen till långsiktigt hållbar utveckling. Detta kommer att innebära ett sätt att nå ut med information om kopplingen mellan traditionell kunskap och biologisk mångfald till en publik som främst arbetar inom den humanistiska sektorn. Projektet kommer att löpa fram till 2009. Nationellt avser vi att arrangera ett antal symposier eller temadagar för att belysa att äldre brukningsmetoder och andra delar av det agrara kulturarvet kan vara en resurs i sökandet efter ett samhälle med ett minskat beroende av fossila bränslen.

Erfarenheter

Det internationella utbytet inom programmets ram visar att svenska och internationella erfarenheter från arbete med lokal och traditionell kunskap har många likheter och att det finns en god grund för ömsesidigt lärande. Dessutom är det tydligt att det finns ett stort intresse utanför Sveriges gränser av det nya programmet för lokal och traditionell kunskap, och Sverige framstår i internationella sammanhang som ett föregångsland i vår ansats att dokumentera, upprätthålla och sprida lokal och traditionell kunskap. Samtidigt finns områden där vi i Sverige kan lära från länder som i högre grad än vi har ett naturbruk som fortfarande är baserat på traditionell kunskap. Ett sådant ömsesidigt utbyte kan vara väldigt positivt för båda parter – för svensk del i form av ny kunskap och återskapande av äldre kunskap som

funnits i vårt land, och för länder i Syd (läs u-länder) eller SydOst (läs Balkan) i form av ett stärkt erkännande av den inhemska, traditionella kunskapen och stolthet över denna.

4. Medverkan i seminarier, konferenser och kurser

Under året har vi medverkat i ett antal seminarier, konferenser och kurser för spridning av traditionell kunskap samt information om programmet och dess mål. Nedan ges en kort sammanfattning av denna medverkan.

Aktivitet, tidpunkt	Medverkande från CBM	Fokus
Ad hoc open-ended inter-sessional working group on article 8(j) and related provisions of the Convention on biological diversity. 4th meeting. Granada, Spanien 23–27 januari	Håkan Tunón	Deltagande i den svenska delegationen i förhandlingarna samt information om det nyinrättade programmet.
Möte om traditionell kunskap och fåbodbrukare och fjällbönder i Älvdalen och Särna. 23–24 februari	Håkan Tunón	Information om programmet och dess verksamhet för kommunalledningar för Älvdalens, Malungs och Härjedalens kommun, lokala hembygdsföreningar samt fjällbönder och fåbodbrukare.
Möte med Länsstyrelsen i Gävleborgs län, Ovanåkers kommun och representanter för svenska MAB-kommittén, Gävle 9 mars	Håkan Tunón	Information om programmet och dess möjliga koppling till det biosfärsområde som planeras i Ovanåkers kommun.
Conference of the Parties to the Convention on biological diversity. Curitiba, Brasilien 20–29 mars.	Håkan Tunón	Deltagande i den svenska delegationen i förhandlingarna samt att informera om det nyinrättade programmet. Kvällen 20 mars hölls ett särskilt <i>side event</i> med information om programmet.
Interregprojektet Grenselös seter – Fåbodriket i Nordens Gröna Bälte Seterkonferens i Stjördal den 21–22 mars	Marie Byström	Presentation med fokus på innebörd och betydelse av traditionell kunskap, konventionen om biologisk mångfald, kopplingar till fåbodbruk, vägar att upprätthålla och sprida TK, samverkan med myndigheter mm.
”Kick-off” för Gävleborgs Fåbodförenings projekt Kunskap och Kompetens, 25 mars	Marie Byström	Presentation av programmet och dess mål. Innebörd och betydelse TK, kopplingar till konventionen om biologisk mångfald, fåbodbruk mm.
Föreläsning på kursen i etnobotanik vid Uppsala universitet	Håkan Tunón	Information om etnobiologi, traditionell kunskap och kopplingen till naturvårdsarbete samt om programmets verksamhet
Besök av African Biodiversity Network (ABN) och the Gaia Foundation, 20–24 april	Marie Byström, Håkan Tunon, Anders Tivell	Ömsesidigt utbyte av erfarenhet mellan ABN, the Gaia Foundation, CBM, Kustringen och ekologiska lantbrukare i Uppland. Besök i Kustringen, Kalix. Eco-mappingaktivitet i högstadieskola, Kalix Nyborg.
Informellt samtal med Shakeel Bhaty /WIPO), Marie Westman-Clement (Justitiedepartementet) och Carl-Gustaf Thornström (CBM) – Uppsala 8 maj	Håkan Tunón, Marie Byström	Diskussion om de immaterialrättsliga frågorna kopplat till traditionell kunskap samt de pågående diskussionerna inom CBD och WIPO.

Möte "Lokal och traditionell kunskap för en långsiktigt hållbar utveckling" i södra fjällregionen, Sveg 22 maj	Håkan Tunón	Diskussioner om traditionell kunskap och kulturlandskapsfrågor i ett landsbygdsutvecklingsperspektiv.
Biosfärskonferens, Alfta, 30–31 maj	Håkan Tunón	Presentation av programmet och dess koppling till den föreslagna verksamheten vid det planerade biosfärsområdet i Ovanåkers kommun
Föreläsning på trädgårds-mästarprogrammet, Gävle högskola, Wij trädgårdar 19 juni	Håkan Tunón	Information om etnobiologi, traditionell kunskap och kopplingen till naturvårdsarbete samt om programmets verksamhet
Fortbildning av närnaturguider i Linköping, 4 juli	Marie Byström, Stephen Manktelow	Föreläsningar och exkursioner med tonvikt på traditionell kunskap och etnobiologi som ett sätt att kommunicera kunskap om naturen och dess värden, i fält.
Möte med Branco Radujkovic, University of Montenegro. Uppsala 30 augusti	Håkan Tunón	Informella samtal om traditionell kunskap, naturvård och hållbar utveckling och eventuella svensk-montenegrinska samarbeten.
Möte med Sveriges Hembygdsförbund, Stockholm 31 augusti	Håkan Tunón	Presentation av programmet och diskussioner om samarbeten
Föreläsning på kursen <i>Kulturbologi</i> vid Högskolan i Dalarna, Uppsala 13 september	Håkan Tunón	Information om etnobiologi, traditionell kunskap och kopplingen till naturvårdsarbete samt om programmets verksamhet.
Möte med hemslöjdskonsulenter Uppsala 18 september	Håkan Tunón, Marie Byström	Diskussioner om eventuella samarbeten mellan programmet och hemslöjdsrörelsen.
Eco-mapping, introduktion med Hugh Brody i Kustringen, Kalix 30 sep–1 okt	Anders Tivell	Introduktion till eco-mapping-metodiken med Hugh Brody som föreläsare, för medlemmar i Kustringen som verkar för lokal förvaltning av biologisk mångfald
Miljödepartementets möte om, Stockholm 16 oktober	Håkan Tunón	Föredragningar och diskussioner om EU-kommissionens meddelande om biologisk mångfald och dess koppling till Sverige
Möte miljödepartementet, Stockholm 24 oktober	Håkan Tunón, Marie Byström	presentation om uppdraget och en lägesrapport
Föreläsning på SLU:s Linné-kurs, Uppsala 14 november	Håkan Tunón	Information om etnobiologi, traditionell kunskap och kopplingen till naturvårdsarbete samt om programmets verksamhet utgående från Linné
Föreläsning på EU-projektet Cultural, Stockholm 17 november	Håkan Tunón	Information om etnobiologi, traditionell kunskap och kopplingen till naturvårdsarbete samt om programmets verksamhet
Diskussioner med Sametinget Kiruna 23–24 november	Håkan Tunón, Marie Byström	Information om etnobiologi, traditionell kunskap och kopplingen till naturvårdsarbete samt om programmets verksamhet
MAPPING CULTURE: <i>Geographical Information Systems in the Human Sciences</i> , Lund 27–29 november	Håkan Tunón	Information om användbarheten av GIS i samband med kartläggning av kulturella fenomen
Föreläsning på Upplandsmuseet, Uppsala 4 december	Håkan Tunón	Presentation av programmet för museipersonal på Upplandsmuseet
Workshop rörande utmarksbete och	Håkan Tunón,	Ett av programmets evenemang för att

biologisk mångfald, Uppsala 7 december	Weronika Linkowski	bilda en kunskapsbas för det framtida arbetet
Möte med Gentekniknämnden, Stockholm 15 december	Håkan Tunón	Diskussioner om upplägg av en framtida bioprospekteringskonferens.

5. Publikationer

Eksvärd, Karin, Hallgren, Lars, Lönngrén, Gabriella, Norrby, Thomas, Tivell, Anders, Westberg, Lotten & Marie Byström, 2006: *Gå en mil i mina skor... på väg mot samförvaltning*. Uppsala.

Hallander, Håkan & Håkan Tunón, 2006: "Lantraser: en viktig resurs för framtiden", *Biodiverse* 4:18–20.

Tunón, Håkan, 2006: "Implementing Article 8(j): The Swedish Approach", s. 156–157 i *Compendium of side events: Side events at the eighth ordinary meeting of the Conference of the Parties to the Convention on Biological Diversity and third meeting of the Conference of the Parties serving as the Meeting of the Parties to the Cartagena Protocol on Biosafety. Curitiba, Brazil, 13–31 March 2006*. CBD, UNEP, UN.

Tunón, Håkan & Marie Byström, 2006: "Vem är det som är primitiv?" – *Upsala Nya Tidning* 27 augusti, A4.

Tunón, Håkan & Marie Byström, 2006: "Verksamheten eller tonsfallet?" – *Upsala Nya Tidning* 22 september, A4.

6. Externa projekt och uppdrag

I utredningen framhölls behovet av att kunna ge specifika stöd för angelägna insatser antingen vad gäller forskning eller dokumentation för att kunna åtgärda akuta brister. Eftersom vi alltmer ser behovet av att inte bara kartlägga och dokumentera utan också verka för ett bibehållande av kunskapen *in situ* så har vi under det första verksamhetsåret valt att bredda dessa stödinsatser till att även kunna omfatta andra angelägna projekt. En del av arbetet har så här initialt gått ut på att finna formerna hur vi ska kunna ge stöd till olika typer av samarbetspartners. Här nedan presenteras några av de projekt som vi har funnit angelägna under 2006.

I enlighet med regeringsuppdraget ska det nationella programmet ha ett särskilt fokus på traditionell och lokal kunskap knuten till den samiska kulturen. I den samverkan med Sametinget som inleddes under 2006 konstaterade NAPTEK och Sametinget gemensamt att det fanns ett behov av en förstudie över genomförda, pågående eller planerade forskningsstudier och dokumentationsinsatser rörande traditionell kunskap och sedvänjor inom den samiska kulturen. Studien skulle omfatta kartläggning av forskning rörande och dokumentation av traditioner och sedvänjor inom hela Sápmi. Tanken var att denna översikt skulle ligga till grund för att göra nödvändiga prioriteringar gällande vilka delar av det samiska kulturarvet som är minst utforskade och/eller mest hotade av kunskapserosion. En samrådsgrupp bildades för uppdraget med Håkan Tunón och Marie Byström från NAPTEK och Ulla Barruk Sunna och Inez Svonni Fjällström från Sametinget. Per Mikael Utsi har genomfört förstudien på Sametingets uppdrag och med finansiering från NAPTEK under september – december 2006. Resultatet från förstudien kommer att publiceras i en rapport i början av 2007.

I avsnitt "3.1. Kartläggning och dokumentation" har vi redan påtalat att vi uppdragit åt Sveriges Hembygdsförbund att medverka till ökat intresse att dokumentera traditionell kunskap. Avsikten är att Sveriges Hembygdsförbund i samarbete med NAPTEK ska utveckla

en mindre bok och ett bredare kurskoncept för att nå ut med information om nyttan med traditionell kunskap och dess koppling till biologisk mångfald samt att visa olika metoder att kartlägga och dokumentera lokal och traditionell kunskap. En intressant detalj är att hembygdsrörelsen i Sverige har nästan en halvmiljon medlemmar, vilka naturligtvis bör ses som en potentiell resurs att medverka i inmatande av information om lokal sedvänjor, traditionella bruk och traditionell kunskap.

I avsnittet ”3.2. Åtgärder för att upprätthålla lokal och traditionell kunskap” omnämner vi att NAPTEK har under året lämnat ett bidrag till Gävleborgs Fäbodförening (GFF) för en förstudie av regelverk som kan ha negativ inverkan på möjligheten att bedriva fäbodbruk. GFF har redan tidigare ansökt om anslag från Jordbruksverkets medel för bidrag till natur- och miljöorganisationer ansökt för att analysera områden där olika regelverk, främst rörande miljöskydd, livsmedelshygien samt djurskydd och djurhälsa (fysisk och psykisk), framstår som besvärande för fäbodverksamheten och för att lämna förslag till modifieringar anpassade till den speciella näring som fäbodbruket är och med hänsyn till alla de olika värden som skall tas enligt artikel 8j och Konventionen om biologisk mångfald samt andra överenskommelser och då utan att åsidosätta regelverkens syften. Tyvärr hade Jordbruksverket inte möjlighet att bifalla ansökan så NAPTEK har valt att ge en mindre del av de sökta medlen. Projektet handlar om regelverkens relevans vid fäbodbruk. Det har tre element i fäbodbruket som utgångspunkt; produktionsmedel, produkter och miljö eller tydligare uttryckt fäboddjur, livsmedel samt mark och byggnader. Studien är av nationell betydelse och dessa regelverk påverkar en mängd småbrukare även i andra områden än i fäbodbygderna. NAPTEK anser ett genomförande av studien är mycket angelägen både för fäbodbrukare och för andra lokalsamhällen och har därför avsatt 80 000 SEK till GFF för genomförande av en förstudie. Förstudien avser i första hand att ta fram underlag beträffande genomförande av en analys av regelverk med avseende på prioriteringar, kompetens, metoder osv. Dessutom kommer huvudstudien att inledas avseende regler kring djurhållning mm och dessas inverkan på fäbodbruket och dess upprätthållande av traditionell kunskap. Rapport från studien kommer att lämnas under 2007.

NAPTEK har också lämnat ett anslag till Rolf Kjellström, Polarinformation, för att sammanställa och skriva ihop en övergripande studie av naturresursutnyttjande bland nybyggarsamhällen i södra Lappland. Det finns ett antal arbeten som belyser olika aspekter på livet i nybyggarsamhällena i norra delarna av landet och många av dessa ger spännande inblickar i hur naturresurserna har använts. Under ett långt yrkesliv på Nordiska museet har Rolf Kjellström samlat på sig en stor kunskap och ett oerhört rikt material vad gäller olika aspekter på hur man i framför allt södra Lappland har strävat efter att överleva genom ett mycket varierat bruk av naturresurserna. Målet är att detta material ska kunna tillgängliggöras i bokform på ett sätt som både ger det etnologiska materialet och de biologiska aspekterna rättvisa.

Även inom trädgårdskötsel finns det en omfattande traditionell kunskap och detta gäller särskilt i de delar av landet där odling av klimatologiska skäl är mindre lätt. Av livsmedelssäkerhetskäl finns det anledning att begrunda äldre tiders odlande av lantsorter av trädgårdsväxter. I samband med ”Fröuppropet” inom Programmet för Odlad Mångfald så kom Lena Nygårds (ansvarig för ”Fröuppropet”) i kontakt med Rällsjö-Brita. Under 2006 arvoderade NAPTEK Lena Nygårds att under sammanlagt en månad studera Rällsjö-Brita och trädgården på Rällsjöbo mellan Bjursås och Rättvik i Dalarna. Rällsjö Brita skulle fylla 105 år under 2006 med avled under hösten. Hon bodde nästan hela sitt liv på gården som därför har varit bevarad enligt gammalt. Detta har gjort att hon besatt en omfattande lokal och

traditionell kunskap rörande möjligheter att nyttja de befintliga resurserna samt vilka trädgårdsväxter som gick respektive inte gick att odla i denna växtzon. Avsikten var att kunna dokumentera så mycket av den information om äldre tiders odling som gick att göra innan gården kommer att avyttras efter hennes död. Ett viktigt material är hennes anteckningsböcker, men också hennes frösamlingar, perenner och liknande samt den sammantagna informationen man kan utläsa ur materialet.

7. Ekonomisk redovisning för 2006 och preliminär budget för 2007

Av naturliga skäl kom programmets verksamhet inte igång med full fart direkt från första början och det har även visat sig att vissa aktiviteter har tagit längre tid att initiera än beräknat. Budgeten för 2007 upprättades under november 2006 varför summan som reserverats från 2006 inte är helt korrekt. Avsiktligen har en viss restriktivitet iakttagits vad gäller utgifter för 2007 i väntan på bokslutet från 2006. Flera uppdrag genomförda under 2006 kommer att utbetalas först under 2007. En del andra påbörjade aktiviteter kommer inte heller att synas i ekonomin förrän under 2007. Under vårvintern kommer därför en budgetrevision att genomföras för att ge en korrekt bild av ekonomin, vilket naturligtvis även kommer att påverka den planlagda verksamheten.

	Utfall för 2006		Budget för 2007 (upprättad nov -06)	
ANSLAG				
Anslag för 2006		4 200 000		
Resterande medel överförda från 2006 (beräknat nov.-06)				1 300 000
Anslag för 2007				4 200 000
Summa:		4 200 000		5 500 000
UTGIFTER				
Lönekostnader	1 658 250		2 772 832	
Summa:		1 658 250		2 772 832
Driftkostnader				
Lokalhyra	50 875		150 000	
Material, resor etc	78 755		725 000	
Diverse	6 212		100 000	
Summa:		135 841		975 000
Samverkansgrupper				
Resor	15 352		60 000	
Möteskostnader	—		40 000	
Summa:		15 352		100 000
Symposier & workshops	41 427		275 000	
Summa		41 427		275 000
Investeringskostnader				
Inredning	28 333		50 000	
Utrustning	—		—	
Summa:		28 333		50 000
Projektmedel & uppdrag	536 150		1 145 000	
Summa:		536 150		1 145 000
Interaktiv hemsida				
Uppbyggnad	—		100 000	
Driftkostnader	—		—	
Summa:		—	125 000	125 000
Utrustning				
Server etc	—		80 000	
Summa:		—		80 000
Totalt summa:		2 415 353		5 522 832
Att överföra till 2007		1 784 647		

8. Exempel på planerade insatser under 2007

Verksamheten under 2007 kommer i stort sett att följa redan uppställda linjer, även om målet naturligtvis är att ytterligare vidga den för att nå nya målgrupper. En planlagd inriktning är arrangerandet av diverse symposier och temadagar av olika slag och för olika målgrupper samt med olika syften. Bland redan beslutade insatser så kommer en eller flera aktiviteter för ungdomar rörande traditionell kunskap, hemslöjd och naturmaterial att arrangeras i samarbete med LAVA, ungdomsavdelningen på Kulturhuset i Stockholm. Vi kommer också att samarbeta med sameföreningen *Sáhkie* i arrangerandet av en temadag om traditionell kunskap under *Samiska veckan* i Umeå. I samarbete med Upplandsmuseet kommer i april en workshop om hur man arbetar med att förmedla kunskap och skärningsfältet mellan kultur och natur, ”Natur, kultur & traditionell kunskap i lärandet: att inspirera och nå ut”. Under sommaren kommer vi också att ordna ett symposium om ”Linnés Lappland: Människorna och naturen” tillsammans med Åjtte: Svenskt Fjäll- och Samemuseum i Jokkmokk. Ytterligare liknande seminarier/symposier är under diskussion. Det finns flera syften med dessa aktiviteter och ett är att lyfta frågan rörande traditionell kunskap för olika målgrupper medan ett annat är att etablera samarbeten med ett antal olika intressenter.

Ett annat lite bredare fält att angripa under året är frågan om förmedling av traditionell kunskap och kunskap om den. Därför arbetar vi redan nu med att utveckla ett ”pedagogiskt projekt” med avsikt att bilda ett nätverk för intressenter för frågor rörande förmedlande av kunskap om området natur, kultur och traditionell kunskap. Detta kommer att vara ett samarbete ett stort antal intressenter, men också initierandet av en nätverksfunktion för erfarenhetsutbyte.

Vi avser också att driva vidare ett antal olika enskilda externa projekt via samarbeten bland annat Sametinget, Sveriges Hembygdsförbund, Gävleborgs fäbodförening och Fäbodbrukarnas riksförening. Dessa kommer att ha inriktning på olika och mycket varierande frågeställningar inom programmets verksamhet. Vi hoppas också komma igång med ett antal utredningar av juridisk natur vad gäller rättighetsfrågor rörande traditionell kunskap, sekretess- respektive offentlighetsproblematiken rörande känslig information från kunskapsbärare samt frågor rörande sedvanerätt av olika slag. Detta är nödvändiga frågeställningar som måste gås igenom innan vi inom programmet kan gå vidare med sättsättandet av en interaktiv hemsida för kunskapsregistrering.